

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Soočanje z izzivom višjih cen nafte

COM(2008) 384 konč.

(2009/C 218/20)

Komisija je 13. junija 2008 sklenila, da v skladu s členom 93 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o naslednjem dokumentu:

„Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Soočanje z izzivom višjih cen nafte“

Strokovna skupina za ekonomsko in monetarno unijo ter ekonomsko in socialno kohezijo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 2. februarja 2009. Poročevalec je bil g. CEDRONE.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 451. plenarnem zasedanju 25. in 26. februarja 2009 (seja z dne 25. februarja) s 162 glasovi za, 6 glasovi proti in 12 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor deli zaskrbljenost Komisije glede neposrednih in zaskrbljujočih inflacijskih učinkov cen nafte na nekatere sektorje in najšibkejše sloje prebivalstva. Rastoče cene nafte namreč neposredno vplivajo na stroške ogrevanja, prevoza, posredno pa tudi na stroške za prehrano: te postavke predstavljajo levji delež izdatkov revnejših gospodinjstev.

1.2 Problem terja odločne in nujne posege, odpira pa tudi občutljivo širše vprašanje. Podpora revnim družinam je treba nujno zagotoviti s posegi za neposredno podporo dohodku, ne pa, na primer, z davčnimi ukrepi (recimo z znižanjem davka na naftne proizvode), ki vplivajo na tržne cene, da bi ublažili učinke podražitev nafte.

1.3 Po mnenju Evropskega ekonomsko-socialnega odbora je zelo pomembno omogočiti, da trg opravlja svojo nalogo: da torej zaznava podražitve nafte in določa primerne odzive na tak položaj.

1.4 Podražitve nafte morajo vse akterje pripraviti k ustreznemu varčevanju z dobrino, ki se je podražila, in k temu, da dražje dobrine nadomešča s cenejšimi ter proizvodnjo usklajuje s potrošnjo tako, da omogoča varčevanje povsod, kjer je to tehnično izvedljivo. Kot rečeno, je revnejše družine treba zaščititi, vendar samo z ukrepi neposredne podpore, brez izkrivljanja

tržnih znamenj, ki jim je treba pustiti, da opravljajo svojo naravno nalogo vzpostavljanja ravnotežja.

1.5 Kot meni Komisija, je podobne strategije treba uresničevati tudi v pomoč tistim gospodarskim sektorjem, ki so jih podražitve nafte še posebej močno prizadele. To velja predvsem za ribištvo, v širšem smislu pa za vse sektorje, ki zadovoljujejo prehranske potrebe prebivalstva, in za sektor prometa.

1.6 Tudi v teh primerih je treba vse ukrepe, ki bi bili potrebni za preprečevanje preveč škodljivih gospodarskih posledic, izvajati v obliki neposredne pomoči, ne pa z davčnimi ukrepi (zniževanjem davkov). Ti bi umetno zniževali cene, ki pa morajo odražati rastoče pomanjkanje naftnih virov.

1.7 Kar pa zadeva makroekonomski učinek na države v razvoju, bi bilo treba pripraviti celovite načrte za pomoč, predvsem najšibkejšim gospodarstvom, in to v glavnem s finančnimi ukrepi za izvajanje ukrepov za varčevanje z energijo. Tudi tu so potrebni – lahko zelo ambiciozni – ukrepi. Vendar ti ne smejo zakrivati znamenj, pri katerih morajo trgi vedno imeti svobodo, da jim sledijo.

1.8 Odbor meni, da so potrebni močni politični odzivi Evropske unije.

1.9 Prvič: tako v tem kot tudi v drugih primerih ima lahko enotna prisotnost organizma, kakršen je Evropska unija, ki predstavlja petino svetovne proizvodnje, zelo pomembno težo in vlogo. Natančnih predlogov, ki bi jih enotno pripravil subjekt tolikšne teže v svetovnem okviru, ne bi bilo mogoče zlahka zanemarjati. Povsem drugačen je položaj, ko se evropske pobude sprejemajo nepovezano in včasih celo protislovno.

1.10 V položaju, kakršen je sedanj, v katerem so možne občutne podražitve osnovnih surovin, se zdi, da je predlog za posvetovanje in dialog na svetovni ravni med vsemi velikimi akterji, nujen predpogoj za vsakršno drugo pobudo. Lahko bi razmišljali o svetovni konferenci držav proizvajalk in porabnic.

1.11 Drugič: treba si je odločno prizadevati za uresničitev enotnega evropskega energetskega trga. Evropa je bila zgrajena na temeljih velikih projektov enotnega trga: premoga in jekla, jedrske energije in kmetijstva, pozneje – od januarja 1993 – blaga, storitev in kapitala, nazadnje pa je bila – leta 1999 – uvedena monetarna unija. Čas je, da se temu doda specifično delovanje na področju energetskega trga.

1.12 Tako bi tudi preprečili, da bi postal ta sektor temeljnega pomena tarča uničujočih špekulativnih pritiskov, ki – kot je znano – v naravnih mejah opravljajo bistveno nalogo reguliranja trgov, vendar pa, kadar so te meje presežene, uvajajo elemente popolne dezorganizacije in absolutne negotovosti.

1.13 Treba je doseči, da bo evropski energetski trg pregleden in pod nadzorom pristojnih oblasti; treba je občutno zmanjšati nihanja cen. To je mogoče doseči tudi s primernim obveščanjem in reguliranjem strateških rezerv. Primerna regulacija pomembnega trga, kakršen je evropski, bi zagotovo imela zelo močne učinke na svetovni ravni.

2. Predlogi

2.1 EU se mora zato povrniti k svojemu izvornemu duhu (pogodbam o Evropski skupnosti za premog in jeklo ter Evratomu) in končno ustvariti notranji energetski trg. To je danes bolj nujno kot kdajkoli, da se preprečijo tveganja ter gospodarske in socialne posledice, a ne samo to.

2.2 EU si mora zagotoviti primerne instrumente odločanja („institucionalizirati“ postopek, ki ga je pred kratkim uvedlo francosko predsedstvo kot odziv na finančno krizo), da bo

lahko vodila notranjo energetske politiko in enotno nastopala na mednarodnih srečanjih, kjer se sprejemajo odločitve o teh ukrepih, vključno z odločitvami v zvezi z nafto. Začeti bi morali pri nabavni ceni in jo odtegniti nadzoru špekulantov.

2.3 Unija mora politiko glede nacionalnih naftnih rezerv posameznih držav spremeniti v skupno, pregledno politiko in tako povečati tudi varnost politike preskrbe.

2.4 Izvajati mora skupne ukrepe, kot so usklajeni davčni ukrepi za naftne proizvode, da omeji škodo za najbolj prizadete gospodarske sektorje, in se dogovoriti za neposredno pomoč pri dohodkih za potrošnike, predvsem za najšibkejšo sloje. Za to bi bilo mogoče nameniti tudi del dobičkov podjetij.

2.5 Odločneje mora ukrepati za reguliranje konkurence v sektorju (ki je zdaj praktično ni, saj trg ponudbe deluje kot oligopol) in pretehtati možnost uvedbe politike administrativno določenih cen, vsaj v obdobjih najhujše krize, ali pa ukrepov za zmanjšanje pogosto neupravičenega razkoraka med proizvodnimi in maloprodajnimi cenami. To je položaj, v katerem so potrošniki nemočni in nezaščiteni.

2.6 S skupnim sklodom mora spodbujati in financirati raziskave in razvoj alternativnih virov energije, da se zmanjša odvisnost od nafte, predvsem v sektorju prometa (od avtomobilskega naprej), z močnim povečanjem naložb na tem področju. Za naložbe bi bilo mogoče uvesti davčne olajšave, ali pa naftnim podjetjem naložiti, da morajo za to namenjati del svojih dobičkov.

2.7 Preprečiti je treba, da bi deflacija zaradi nenadnega padca cen nafte in zaradi recesije povzročila večjo gospodarsko škodo kot inflacija. Splošna inflacija se zaradi vztrajnosti (ali pomanjkljivosti trga) nadaljuje celo po močnem padcu cen nafte in tako prikriva pojav morebitne deflacije.

3. Uvod

3.1 Komisija se je končno odločila, da se bo lotila vprašanja rastočih – ali, bolje rečeno, nihajočih – cen nafte, in sicer v luči dogodkov v zadnjih mesecih, v povezavi s finančnimi špekulacijami in padcem borznih tečajev. Te višje cene so v EU povzročile inflacijske pritiske, proti katerim sta nemudoma ukrepali ECB in Federal Reserve. Njuni protiukrepi so inflacijske pritiske ublažili, vendar so zavrli gospodarsko rast.

3.2 Omejevalne monetarne strategije so bile revidirane šele pred kratkim, da bi se soočili s svetovno finančno krizo. Kljub temu je finančna kriza povzročila hudo recesijsko vzdušje, ki nima nič opraviti z nafto. Zato so se inflacijski pritiski, ki jih je povzročila nafta, močno zmanjšali. Težnja k zviševanju cene nafte bo zato izginila.

3.3 Druga pomembna posledica je premik kupne moči z držav porabnic v korist držav proizvajalk, ki ga je mogoče uravnotežiti s povečanjem uvoza držav proizvajalk iz držav porabnic (ta uvoz se je od leta 2002 do 2007 v povprečju povečeval za 26 % na leto, kar je mnogo več od splošne stopnje svetovnega uvoza).

3.4 Kot bomo bolje videli v povzetku, Komisija obravnava več vidikov tega vprašanja, medtem ko se za nekatere vidike praktično ne meni ali pa jih izpušča (npr. učinke špekulacije, navzočnost vrst oligopolov v sektorju, ki zlahka prehajajo v „kartele“ z ustreznimi posledicami, itd.)

3.5 EESO mora zato sporočiti oceniti odprto in objektivno ter poudariti svetle in temne plati, da bi tako oblikoval priporočila in predloge za zmanjšanje inflacijskih učinkov na cene in proizvodne stroške.

3.6 EESO bi moral poleg tega opozoriti tudi na politične slabosti EU, na njeno mednarodno šibkost, njeno razdeljenost ob glavnih razlogih za odsotnost nadzora naftnega „trga“ in špekulacij, katerih tarča je.

3.7 Ugotoviti je treba tudi naslednje: v luči trendov naftnih cen, ki v primerjavi z julijem 2008 odražajo močno upadanje, bi bilo treba popraviti naslov sporočila Komisije. Kakorkoli že, vsebina mnenja EESO upošteva dobro znana nihanja cen nafte, in ne samo njihove vrhunce.

4. Kratka vsebina sporočila Komisije

4.1 Vzroki rasti cen

4.1.1 Komisija meni, da je **povišanje cen nafte** v preteklih nekaj mesecih primerljivo samo še s povišanjem konec sedemdesetih let, da potrošniške cene sledijo rasti cen nafte in da sedanje ravni presegajo najvišjo raven, doseženo v zgodnjih osemdesetih letih.

4.1.2 Komisija nadalje meni, da je **trenutna rast cen nafte** v veliki meri posledica velikega strukturnega premika v ponudbi

in povpraševanju v svetovnem gospodarstvu zaradi povečane porabe (predvsem na Kitajskem in v Indiji), zmanjševanja nahajališč nafte, majhne odzivnosti državnih podjetij v državah OPEC, padanja vrednosti dolarja, rasti inflacije itd.

4.2 Učinki na gospodarstvo EU

4.2.1 Med najresnejšimi učinki je treba omeniti rast inflacije in verižni učinek na cene energije; zelo pogosto se celo ob upadanju cen surovin to ne dogaja s potrošniškimi cenami.

4.2.2 Najbolj bodo prizadeta gospodinjstva, predvsem tista z nizkimi dohodki, čeprav v različnih evropskih državah v različni meri. To bo povečalo ekonomsko neravnovesje in upadanje kupne moči ter posledično osiromašilo še več prebivalstva.

4.2.3 Resne so tudi posledice za podjetja in za rast. Komisija meni, da bodo prizadeti predvsem kmetijski, prometni in ribiški sektor. Upati je, da bo to okrepilo zanimanje za raziskave in širšo uporabo obnovljivih virov energije.

4.3 Makroekonomski učinki v državah v razvoju

4.3.1 Tudi v državah v razvoju, ki uvažajo nafto, bodo posledice zaradi rastoče inflacije vse resnejše, tako za prebivalstvo kot za podjetja.

4.3.2 V teh državah so posledice še toliko hujše zaradi učinka na cene živil, javne finance itd., medtem ko se v manj razvitih državah, ki nafto izvažajo, kopiči kapital, kar zaradi pogosto neprimerne upravljanja dohodkov od nafte prinaša posebne izzive za makroekonomske politike.

4.4 Odzivi politik EU

4.4.1 Odzivi EU izhajajo iz domneve, da bodo te cene kratkoročno in dolgoročno visoke in da so zato potrebni primerni odzivi, kot so tisti, ki so navedeni v svežnju o podnebni spremembi in obnovljivih virih energije, in kot so odzivi za uresničitev pravega, enotnega energetskega trga.

4.4.2 Nemudoma so potrebna prizadevanja za ublažitev učinkov na potrošnike, predvsem za najrevnejša gospodinjstva; predlogi segajo od sistema obdavčevanja naftnih proizvodov do predloga za vrhunsko srečanje držav proizvajalk in porabnic in povečanih dobav državam uvoznicam nafte.

4.4.3 Predlogi za **srednjeročne** strukturne odzive zajemajo krepitev dialoga z glavnimi državami proizvajalkami, spremljanje „konkurence“ v sektorju, ocenjevanje preglednosti zalog, pregled zakonodaje Skupnosti, ki velja za to področje (zaloge), proučitev davčnih ukrepov v korist virov z majhnimi emisijami ogljika, usmerjanje dobičkov podjetij, ki črpajo nafto, v naložbe, po potrebi obdavčitev teh dobičkov in spodbujanje dialoga med EU in državami v razvoju.

4.4.4 Predlogi za srednjeročne strukturne odzive pa zajemajo sklenitev sporazuma med državami EU o podnebni spremembi in obnovljivih virih energije, izboljšanje energetske učinkovitosti, uvajanje strukturnih sprememb za učinkovitejši prometni in ribiški sektor, namenjanje neposrednih davčnih spodbud ali subvencij za spodbujanje varčevanja z energijo v gospodinjstvih, in mnogo večjo diverzifikacijo energetskih virov EU.

5. Ugotovitve in pripombe

5.1 Sporočilo Komisije je bilo pripravljeno na zaskrbljujočem vrhuncu rasti cene nafte v začetku lanskega poletja. Vendar je treba opozoriti, da nas je današnje gospodarstvo navadilo na nenadne in znatne spremembe perspektiv, včasih tudi v hitrem zaporedju.

5.2 Svetovno gospodarstvo namreč v nasprotju s tem, kar se je dogajalo pred meseci, zdaj obvladuje zaskrbljujoča perspektiva recesije. Po napovedih Svetovnega monetarnega sklada naj bi ta zajela tudi vse hitro razvijajoče se države, ki so v zadnjem času (približno v zadnjih tridesetih letih, po koncu obdobja, ki so ga poimenovali „zlata doba“ sodobnega kapitalizma), rastle veliko hitreje in trajneje kot razvite države.

5.3 V tem okviru utegne biti padec cene nafte z najvišjih ravni v juliju 2008 (ki so pomenile tako nominalno kot realno absolutne rekorde) na najnižje ravni v novembru istega leta, kar je – očičeno inflacije – vrnitev na ravni izpred petindvajsetih let, kaj več kot zgolj osamljen pojav. Med ekonomisti danes prevladuje bojazen, da bi se lahko sprožila deflacijska spirala, ki seveda ne bi prizanesla naftnemu trgu.

5.4 Priporočljivo se je izogibati dolgoročnim napovedim o možnem izčrpanju nahajališč pod zemljo. Ta strah se pojavlja redno, vendar bi utegnil biti neutemeljen. Ena novejših števil znane revije *The Economist* (21. junija 2008) je menila, da bi morale znane zaloge nafte ob sedanjem obsegu črpanja zadoščati za 42 let (kar ni malo, saj ne vemo, kaj bi se lahko, še

posebej na področju znanstvenih in tehničnih inovacij, zgodilo v prihodnjih 42 letih). Vendar je revija menila tudi, da so ugotovljene zaloge nafte na Srednjem vzhodu že veliko let nespremenjene, iz česar je po mnenju revije mogoče sklepati, da nova odkritja težijo k nadomeščanju načrpane in porabljene nafte, ali pa, da ocene o zalogah niso kaj prida natančne. Kljub temu bi bilo treba poudariti, da izračun temelji na sedanjem obsegu črpanja. Problem pa ni toliko v dolgoročnem izčrpanju zalog, temveč v kriznih perspektivah, ki so odvisne od kratkoročnih neravnotežij med ponudbo in povpraševanjem, predvsem ob morebitnih prekinitvah črpanja na strateško pomembnih območjih.

5.5 Iskanje novih nahajališč in virov je – in mora biti – stalen proces. Posebno zgovorni in v današnjem okviru precej pomembni so bili naftni šoki iz sedemdesetih let, eno najpomembnejših dogajanj minulega stoletja. Ti šoki so bili posledica omejitev ponudbe, ki so jih uvedle države proizvajalke, in ne toliko spontani tržni pojavi, kot se zdi za sedanja neravnovesja. Vsekakor pa je silovita tedanja rast cen vodila do iskanja novih virov ob uporabi zelo inovativnih produkcijskih postopkov.

5.6 Potrebna je stalna pozornost do tržnih dogajanj, ki so posledica kakršnegakoli neravnovesja povpraševanja in ponudbe.

5.7 Po drastičnih ukrepih monetarne politike, ki so jih sprejemali od začetka osemdesetih let in sta jih uveljavljali predvsem vladi Ronalda Reagana v ZDA in Margaret Thatcher v Veliki Britaniji, ter na podlagi teorij „chicaške šole“ Milтона Friedmana so se strmo povečale obrestne mere, kar je lastnike zalog pripravilo k spremembi njihovih prednostnih usmeritev. Ocenili so, da bi ohranjanje razpoložljivih naftnih zalog pod zemljo zelo škodovalo njihovim interesom, saj bi tako izgubili veliko dobička. Rast obrestnih mer je pomembno prispevala k zlomu naftnega kartela sredi osemdesetih let.

5.8 Skrbna analiza bi morala upoštevati ne samo informacije na podlagi geološkega ali tehničnega znanja nasploh, temveč tudi tiste, ki jih je mogoče razbrati iz gospodarske analize; na tej podlagi – če pomanjkanje zalog in presežek povpraševanja v primerjavi s ponudbo povzročata rast cen – ta rast povratno deluje na razpoložljivost zalog, s čimer pogosto prispeva k blaženju neravnovesij. V takšnih primerih je treba upoštevati, da iskanje novih naftnih zalog lahko prizadene posebno območja in kraje, ki so okoljsko posebno občutljivi (npr. Severni tečaj). Da bi to preprečili, bi morali iskati alternativne vire.

5.9 Pri proučevanju vzrokov za nedavno rast cen je mogoče upoštevati še eno ugotovitev metodološke narave. Predpogoj za vsakršno strategijo ukrepanja je zagotovo čim natančnejše poznavanje položaja, s katerim se je treba spopasti. Ugleden italijanski ekonomist, Luigi Einaudi, je svaril, da je „znanje pogoj za odločanje“.

5.10 EESO meni, da je zelo potrebno natančnejše poznavanje delovanja naftnega trga. Bojazni, ki se porajajo ob silovitih nihanjih naftnih cen, izhajajo iz statističnih podatkov, ki temeljijo v glavnem na spremljanju dnevni cen na trgih. Ena najbolj znanih metodologij je metodologija Mednarodnega monetarnega sklada, ki izračunava APSP (*average petroleum spot price*, neponderirana povprečna cena nafte vrste brent, dubajske nafte in WTI – slednje je ameriška cena).

5.11 Lahko bi bilo koristno navajati povprečne vrednosti uvožene nafte, ki jih je pogoče razbrati iz zunanjetrgovinskih statistik vsaj glavnih držav proizvajalk. Po vsej verjetnosti bi bilo poznavanje pogojev oskrbe z nafto mnogo zanesljivejše od podobe, ki jo ustvarjajo dnevne tržne cene.

5.12 Po mnenju EESO mora skrbna analiza vzrokov nedavne strme podražitve nafte in njene poznejše drastične pocenitve izhajati iz realnih temeljnih trendov v svetovnem gospodarstvu.

5.13 Vendar EESO opozarja, da sporočilo nikjer ne omenja teže, ki so jo na nenadzorovano rast naftnih cen zagotovo imeli izredno močni špekulacijski pritiski. Če jih ne bi bilo, bi se le težko zgodilo, da bi julijska cena 147 dolarjev za sodček oktobra 2008 padla na približno 60 dolarjev.

5.14 Če pa upoštevamo temeljne strukturne podatke, lahko izhajamo iz ugotovitve, da je svetovna poraba energije zdaj že trajno preseгла 10 milijard ton ekvivalentov nafte, in to rast je podpirala rast svetovnega BDP, ki po absolutnem obsegu, če že ne tudi po relativni intenzivnosti, v zgodovini nima primere.

5.15 Vendar je treba oceniti možnosti za recesijo, ki izhajajo iz krize svetovnih finančnih trgov. Nikakor pa ne bi smeli podcenjevati okoliščine, da se je svetovna proizvodnja celih pet let, od leta 2004 do 2007, povečevala za 5 % na leto, predvsem zaradi zagona gospodarstev hitro razvijajočih se držav, zlasti Kitajske in Indije. A tudi Afrika se je prebudila in raste z letno stopnjo 6 do 7 %, Rusija pa spet postaja velikan,

kot je že bila, in na mednarodnem prizorišču ne manjka novih pojavov.

5.16 Svetovni BDP, izražen realno, na podlagi cen iz leta 2007, se je s 53 bilijonov dolarjev leta 2003 (preračunanih, kot se nam zdi povsem pravilno, na podlagi paritete kupne moči – PPP *Purchasing Power Parities* – in ne tržnih menjalnih tečajev) povečal na 65 bilijonov v letu 2007, kar pomeni povečanje za dobrih 12 bilijonov dolarjev. To je enako, kot če bi svetovnemu gospodarstvu v štirih letih prišteli gospodarstvo ameriškega obsega.

5.17 5-odstotna letna stopnja rasti pomeni, da bi se ob taki hitrosti rasti (kar ni nujno nemogoče) svetovna proizvodnja v štirinajstih letih podvojila, in v 28 letih – torej v dobi ene generacije – početverila. Možnost se zdi neverjetna, vendar kaže, da vstopamo v povsem novo fazo ekonomske zgodovine.

5.18 Sporočilo Komisije upravičeno opozarja, da je – kot je bilo v vseh zgodovinskih obdobjih – temeljna sestavina gospodarske rasti energija. Zato je eden glavnih učinkov sedanjega izredno močnega gospodarskega razvoja velik pritisk na energetske vire.

5.19 Kot že rečeno, je treba poudariti učinke širokopoteznih špekulacij na naftnem trgu. Te krepijo gibanja, katerih temeljni vzroki pa so nedvomno strukturne narave.

5.20 Da bi razumeli nihanja cen, je treba upoštevati, da zdaj tretjina porabljene energije prihaja iz nafte.

5.21 Če natančneje proučimo razpoložljive podatke o tržnih cenah nafte, se dokopljemo do osupljivih rezultatov, ki se ne ujemajo s trditvami iz sporočila Komisije (vir: http://inflationdata.com/inflation/inflation_Rate/Historical_Oil_Prices_Table.aspx spletne strani *Financial Trend Forecaster* – www.fintrend.com/ftf/).

5.22 Analiza podatkov pokaže, da so naftne cene od konca štiridesetih do sredine sedemdesetih let, izražene v realnih vrednostih – torej očiščene splošne inflacije v zvezi s celotnim gibanjem cen – ostale v bistvu nespremenjene, v povprečju le malo nad 20 dolarji za sodček! To kažejo vsi ustrezni razpoložljivi viri.

5.23 Skoraj trideset let (obdobje, ki so ga pozneje poimenovali „zlata doba“ sodobnega kapitalizma in ki jo je veliki zgodovinar Eric Hobsbawm označil za najintenzivnejšo fazo gospodarskega razvoja, kar jih je doslej človeštvo preizkusilo v tako velikem obsegu) izredne rasti svetovnega gospodarstva ni hromilo pomanjkanje energetskih virov: ponudba je očitno zmogla zadovoljevati hitro rastoče povpraševanje).

5.24 Naftni šoki sedemdesetih let – prvi v zvezi z jomkipursko vojno oktobra 1973, drugi pa z revolucijo ajatole Homeinija v Iranu – so sprožili strmo rast cen, ki jih je mogoče, kot meni Komisija, pripisati uspešnemu poskusu Opecovega kartela, da nadzoruje proizvodnjo.

5.25 Po mnenju EESO pa so tedanji krizi in nenadni rasti cen botrovali tudi drugi dejavniki, predvsem obdobje velikih monetarnih motenj, ki je doživelo vrhunec avgusta 1971 z razglasitvijo nekonvertibilnosti dolarja. Te motnje so nastale zaradi prekomernih primanjkljajev ameriške plačilne bilance, ki so onemogočili ohranjanje monetarnega sistema fiksnih menjalnih tečajev, vzpostavljenega v Bretton Woodsu. Kriza dolarja se je odražala v močnih inflacijskih pritiskih, ki so na koncu v veliki meri obremenili naftni trg. Na koncu je treba omeniti še, da je bil za svetovni gospodarski položaj v začetku sedemdesetih let značilen močan zagon proizvodnje, ki je povzročil velik pritisk povpraševanja na celotni trg surovin.

5.26 Bolj kot vzporednice s sedanjim položajem se nam zdijo pomembne razlike. Vzporednica je samo zelo močna rast svetovnega gospodarstva. Ne zdi pa se mogoče zaznati pomembnejših tržnih manipulacij, z izjemo špekulativnih operacij. Te pa so nekaj povsem drugega kot delovanje naftnega kartela Opec, ki je bil uradno navzoč na pravih mednarodnih konferencah.

5.27 EESO meni, da niti sedanja koncentracija dolarskih rezerv, predvsem na Kitajskem in Japonskem, nima veliko skupnega z bohotenjem podobnih valutnih rezerv od konca šestdesetih do začetka sedemdesetih let. Kitajska in Japonska skrbno pazita, da svojih velikanskih dolarskih rezerv ne bi vrgli na trg nenadno in nepremišljeno.

5.28 Zelo ostra monetarna politika velikih zahodnih držav je – predvsem po letu 1986 – povzročila zlom cen. Opozoriti velja, da je bila – v realnih vrednostih – povprečna cena v obdobju od leta 1993 do 1999 enaka 23 dolarjem za sodček, kar je natanko isto povprečje iz obdobja štiridesetih let prej (1953–1959), po izredni rasti svetovnega gospodarstva in povpraševanja po nafti.

5.29 EESO soglaša s stališčem Komisije, da pospešitev rasti svetovnega gospodarstva s tem, da ni več osredotočena na razvita, temveč na hitro razvijajoča se gospodarstva, ni nič manj pomembna. Zdi se, da je ta razvoj sprožil temeljni trend rasti nominalnih in realnih cen z zmerne vrednosti približno 30 dolarjev za sodček leta 2003 (v katerem se začinja „močna“ faza svetovnega gospodarskega položaja) k današnji, praktično podvojeni vrednosti dobrih 60 dolarjev. Resda je dolar od leta 2003 do 2007 v primerjavi z eurom izgubil četrtno svoje vrednosti, zaradi česar se naftne cene v eurih niso podvojile. Vendar so se kljub temu povečale za 50 %.

5.30 To drži, četudi je „vrhunec“ 147 dolarjev lanskega julija verjetno rezultat špekulativnega balona; če pa je bil ta vrhunec rezultat špekulacij, lahko v bližnji prihodnosti – če bi špekulanti spet začeli kupovati nafto po ceni, ki se jim bo zdela ugodna – spet pričakujemo rast cen. Protagonisti svetovne naftne industrije, katerih močan vpliv bi bilo treba vsaj oklestiti in ga napraviti preglednejšega, menijo, da je danes „prava“ cena približno 80 dolarjev za sodček, kar je občutno več od cen v začetku faze gospodarskega oživljanja v letih 2002 in 2003, ko je nafta stala približno 30 dolarjev.

V Bruslju, 25. februarja 2009

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Mario SEPI